

відмінностей у агресивній поведінці лівшів та правшів, на з'ясування якісно відмінної природи її чинників.

Дослідження проводилося на вибірках лівшів та правшів підліткового віку (відбиралися особи, які в дитинстві не мали досвіду зміни ведучої руки та в яких чітко виражена ліворукість та праворукість). В якості дослідницького інструментарію використовувалися: 1) тест-опитувальник А. Басса та А. Дарки (спрямований на діагностику показників інтенсивності (рівня) та форм агресії); 2) тест-опитувальник самоствавлення В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва (дозволяє виявити три рівні самоствавлення особистості, що відрізняються за ступенем узагальненості: глобальне самоствавлення – внутрішнє недиференційоване почуття «за» та «проти» самого себе; самоствавлення, диференційоване за показниками самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу та очікуваного ставлення до себе оточуючих; рівень готовності до конкретних дій по відношенню до власного «Я», що включає самовпевненість, очікуване ставлення до себе інших, самоприйняття, самоосвідомленість, самозвинувачення, самоінтерес та саморозуміння) [3; 5]; 3) проективний «Тест руки» Е. Вагнера з метою прогнозування відкритої агресивної поведінки особистості.

Результати дослідження, по-перше, засвідчили наявність статистично значимої відмінності у вираженості агресивності у вибірках правшів та лівшів (показник у останніх є вищим). Кореляційний аналіз виявив залежності агресивних проявів особистості лівші з такими індивідуально-психологічними характеристиками як дратівливість, ворожість, страх, образа, підозрілість, директивність, залежність. По-друге, встановлена статистично значима ко-

реляція між рівнем агресивності особистості лівші та особливостями її самоствавлення. Останнє характеризується низьким рівнем самоприйняття, самовпевненості, самоповаги (порівняно з правшами), а також очікуванням поганого ставлення до себе з боку оточуючих.

Таким чином, агресивні прояви особистості лівшів детермінуються не лише фізіологічними особливостями організації психічної діяльності, не лише індивідуально-психологічними характеристиками, не лише внутрішніми, а й зовнішніми соціокультурними факторами, що здійснюють психотравмуючий вплив. Отримані дані підтверджують актуальну необхідність розробки та впровадження у навчально-виховних закладах ефективної системи профілактичних (тренінгових) програм для лівшів, спрямованих на підвищення рівня самооцінки, на формування у них ставлення до власної інактності як до індивідуальної особливості, а не дефекту особистості, на стимулювання розвитку надзвичайного творчого потенціалу, зумовленого особливостями мозкової організації психічної діяльності лівшів. При цьому слід розуміти, що проблемне ставлення, незадовільне сприймання лівшами своєї особистості у праворукому світі – проблема суспільного характеру, що потребує системного підходу у своєму вирішенні.

1. Дубровина І. В. Практическая психология образования. – СПб., 2004. – С. 176–178. 2. Налчаджян А. Агрессивность человека. – СПб.: Питер, 2007. – С. 16–281, 472–571. 3. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара: «БАХРАХ-М», 2002. – С. 110–117. 4. Семенович А. В. Эти невероятные левши: практическое пособие для психологов и родителей. – М.: Генезис, 2005. 5. Фурманов И. А. Агрессия и насилие: диагностика, профилактика и коррекция. – СПб.: Речь, 2007. – С. 5–55.

Неллі Крилова

Звукосмислові та інтенціональні особливості комунікативних повідомлень українських політиків

Використовуючи інтен-аналіз, проективні методи та метод експертних оцінок, автор статті аналізує звукосмислові та інтенціональні особливості комунікативних повідомлень українських політиків. З'ясовано, що чіткі інтенціональні патерни і достатньо виражені звукосмислові опори у мовленні забезпечують виразність і зрозумілість політичної комунікації.

Using intent-analysis, projective methods and the method of expert's appraisals, the author of the article analyzes the aural-semantic and intentional peculiarities of communicative messages of the Ukrainian politicians. It was found out, that the clear intentional patterns and good enough expressed aural-semantic supports of speaking provide expressiveness and intelligibility of political communication.

Останнім часом все більше сучасних дослідників розуміють важливість вивчення смислів та смислових процесів при розгляді різноманітних наукових та суспільних проблем [1]. Аналіз праць таких відомих вчених, як Л. Віготський, В. Франкл, К. Юнг, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, В. Василюк, Д. Леонтьєв, які вивчали смислову проблематику, дозволяє зробити наступні узагальнення [7; 4; 8; 11; 12; 13; 14;].

Оскільки свідомість людини, її індивідуальний образ світу та світогляд мають смислову будову, то смисл є «одиницею» внутрішнього світу особистості [9]. Смисли не тільки укорінені в людському бутті, суттєвими аспектами якого є активність, діяльність та спілкування, але й опредметнюються в мові, культурі, мистецтві, а також в образах, символах, метафорах. Існують різні види смислів (суб'єктивні, об'єктивні, предметні, буттєві, життєві, ситуативні, вчинкові, особистісні, надособистісні, міфологічні, метафоричні, вербалізовані, невербалізовані тощо) та різні смислові форми (логічні, образні тощо). Існують також цілі «системи смислів», що включені «в механізм звичайного сприймання» [5]. Смисли можуть виникати,

продуватися, трансформуватися, передаватися, накопичуватися, руйнуватися тощо. Дослідники виділяють цілий ряд смислових процесів, які мають онтологічний статус: смислоутворення, смисловизначення, смислонадавання, смислоосягнення, смислородження, смислотрансформування, смислопрочитання, смислорозуміння тощо. Оскільки «прагнення до смислу» є однією з основних мотиваційних тенденцій людини, то саме емоції утворюють безпосередню «чуттєву підкладку» особистісного смислу [4]. Смисли можуть розглядатися як інструмент особистісного знання [2]. Внутрішнім джерелом смислоутворення є потреби, мотиви та цінності особистості, зовнішнім – культура, релігія, наука, політика, мистецтво, комунікативні процеси тощо. Основою всіх смислороджувальних процесів є діалог [9]. Смисловий резонанс є не тільки квінтесенцією діалогічного спілкування, але й засобом, що забезпечує взаєморозуміння. Якщо значення – це «тільки одна із зон» смислу, адже воно є «тільки каменем у будівлі смислу» [5], то смисл – це перероблене особистістю значення чого-небудь. Орієнтуючись на смисл, особистість піднімається над тимчасовим, ситуативним і ба-

нальним, до смислів особистість йде, «проникаючи за значення» [6].

Отже, поняття «смысл» і «образ» тісно пов'язані між собою [1]. Відомо, що образ – це результат суб'єктивного відображення людиною навколишньої дійсності, представлений в ідеальному плані; образ – надзвичайно емнісна форма репрезентації дійсності, в якій відображені не тільки перцептивні властивості об'єктів, а і їхні взаємозв'язки і взаємовідношення в межах однієї або кількох модальностей. Недаремно сучасні дослідники широко використовують такі поняття, як «образні смисли» (Б. Неменський), «смыслообразы» (В. Зінченко), «звукосмыслові об'єкти» (Г. Тарасов). Такого роду поняття допомагають краще зрозуміти перцептивно зумовлені процеси смислоутворення. Порівняно із зоровими образами слухові мають меншу інформативність, але створення звукосмыслових об'єктів (тобто звукосмыслових опор і «вузликів») набагато покращує процес взаєморозуміння.

Таким чином, спілкування політика з виборцями є найбільш ефективним у тих випадках, коли його мовлення здатне виконувати смислороджувальні функції (транслюючи відповідні образні смисли, смислоутворювальні ідеї, смислові «вузли» та «опори»). Від політика йде потік різноманітних «звукосмыслових об'єктів», а реципієнт (виборець, прихильник, опонент тощо) мусить «розкодувати» їх і «розгорнути» у власні смисли (смислові диспозиції, смислові установки, смислові конструкти). В процесі подібного спілкування реципієнти здатні засвоювати ті «образні смисли», смислоутворювальні ідеї, звукосмыслові «вузли» та «опори», які утворюють складні нашарування в комунікативній «тканині» політичного діяча. Без використання політиком звукосмыслових «опор» неможливе його ефективне спілкування з виборцями, адже він не буде «почутим». Отже, «звукосмыслові об'єкти» спроможні з'єднувати логічне з образним, вербальне з невербальним, його голосові дані зі змістом виступу. Саме тому для формування позитивного іміджу політика необхідні образно-смыслові та звукосмыслові опори, внутрішня координація яких дає змогу політику забезпечити необхідні умови для ефективної комунікації.

Ті «меседжі», які політик відправляє громадянам в процесі політичної комунікації (постійного діалогу між владою та суспільством), є сукупністю візуальних і звукових символів, зміст яких кожний суб'єкт розшифровує у формулах, що мають для нього певний смысл. Політичну інформацію поділяють на констатуючу (нейтральну) та спонукальну (яка закликає до певних дій). Остання може бути спрямована як на активацію («підштовхування» до дії у певному напрямку), так і на дестабілізацію (руйнування політичних структур, норм поведінки та діяльності) [3, 32–39]. Мова йде про інтенціональні засади вербальної комунікації. Іntenції, що трактуються в широкому сенсі як предметні спрямованості суб'єкта, утворюють основу та глибинний психологічний зміст мовлення, який безпосередньо пов'язаний з цілями діяльності та «баченням світу» суб'єктом, його бажаннями, потребами, установками. За допомогою такого інтенціонального плану дискурсу можна визначити, чому і навіщо здійснюється комунікація, її результати. Іntenціональні характеристики пов'язані з ходом комунікації, практичною діяльністю учасників. Вони можуть бути як у вигляді типових, відкрито виражених (прохання, наказ), так і у вигляді неусвідомлюваних намірів, що сприймаються партнерами та складають психологічну реальність комунікації. Розуміння того, хто гово-

рить, багато в чому визначається сприйняттям саме інтенціонального аспекту мовлення [10, 20].

Отже, наявність чітких інтенціональних патернів і достатньо виражених звукосмыслових опор у мовленні забезпечують виразність і зрозумілість політичної комунікації. Саме це підтверджує їх важливість для комунікативної складової іміджу політичного лідера.

В бакалаврській роботі на тему: «Значення голосу як невід'ємної складової іміджу політичного лідера» для вивчення голосу у структурі комунікативної складової іміджу (перевірялася наявність зв'язку між вербальними характеристиками комунікативної складової іміджу та позитивною оцінкою голосу політика) був застосований метод інтент-аналізу Т. Ушакової. Метод інтент-аналізу застосовувався Н. Павловою для вивчення передвиборчого політичного дискурсу [10, 20–21]. В нашій роботі досліджувалися повідомлення таких українських політиків як В. Литвин, П. Симоненко, Ю. Тимошенко, В. Ющенко, В. Янукович. До складу групи експертів увійшли 14 осіб, серед них 7 – експерти-фонологи та 7 – експерти-політологи.

Для оцінки були запропоновані 4 інтенціональні категорії: 1) «Виборці» (спрямованість виступів на виборців); 2) «Ситуація» (спрямованість виступів на політико-правову та соціально-економічну специфіку поточної ситуації в країні); 3) «Ми» (спрямованість виступів на себе, свою політичну силу і своїх прихильників); 4) «Вони» (спрямованість виступів на опонентів).

Кожна з інтенціональних категорій містить кілька найтипівіших інтенцій у виступах політиків. Так, категорія «Виборці» складається з таких позицій: 1) підкреслення своєї стурбованості долею Батьківщини; 2) прагнення завоювати увагу виборців; 3) прагнення розширити коло своїх прихильників; 4) попередження суспільства про можливі загрози, події, ситуації; 5) прагнення збурити невдоволення громадян; 6) презентація або апелювання до своєї програми; 7) намагання залучити громадян до участі у спільних діях.

До категорії «Ситуація» входять наступні позиції: 1) інформація про поточну ситуацію в країні; 2) аналіз і оцінювання поточної ситуації; 3) звернення уваги виборців на негаразди в суспільстві та державі; 4) обережне, невизначене ставлення до поточної ситуації та діючих осіб; 5) пропонування нових шляхів виходу з кризової ситуації; 6) аргументація, спрямована на заспокоєння громадян щодо поступового подолання кризових явищ; 7) заклик до об'єднання з іншими політичними силами для подолання негараздів.

Категорія «Ми» охоплювала такі позиції: 1) самопрезентація політика; 2) агітація за свою політичну силу (схвалення, підтримка, позитивне оцінювання); 3) спонування своїх прихильників до спільних дій; 4) намагання утримати (або повернути) владу; 5) відкидання критики опонентів; 6) самовиправдовування; 7) самокритика.

Категорія «Вони» репрезентувала наступні позиції: 1) критика своїх опонентів; 2) висунування конкретних звинувачень опонентам; 3) викриття опонентів; 4) ідеологічно-світоглядне розмежування з опонентами; 5) дискредитація опонентів; 6) відкрите протистояння з опонентами; 7) залакування опонентів.

За результатами оцінки експертами-фонологами голосів кожного з політиків ми виявили, які відмінності та схожості є у політиків за інтенціями та звукосмысловими опорами [див. Таблицю № 1].

Таблиця 1. Результати інтен-аналізу промов політиків, проведеного експертами-політологами та експертами-фонологами

Інтенціональні категорії	Найтипівші інтенції у виступах політиків	Виступи В. Литвина		Виступи П. Симоненка	
		Бали	«+» або «-»	Бали	«+» або «-»
«Виборці» (Спрямованість виступів на виборців)	Підкреслення своєї стурбованості долею Батьківщини	21		1	
	Прагнення завоювати увагу виборців	111112111	+++++++	21	
	Прагнення розширити коло своїх прихильників	1111311211111	+++++++	311	+
	Попередження суспільства про можливі загрози, події, ситуації		+	1123311111111	+++++++
	Прагнення збурити невдоволення громадян			333333333333333	+++++++
	Презентація або апелювання до своєї програми	11111	+++	11111	+++
	Намагання залучити громадян до участі у спільних діях	111	+	111112111	+++++
«Ситуація» (Спрямованість виступів на політико-правову та соціально-економічну ситуацію в країні)	Інформація про поточну ситуацію в країні	1111	+++	111111	+++
	Аналіз і оцінювання поточної ситуації	1		1	
	Звернення уваги виборців на негаразди в суспільстві та державі	1		211133233133	+++++++
	Обережне, невизначене ставлення до поточної ситуації та діючих осіб	333333233333333	+++++++		
	Пропонування нових шляхів виходу з кризової ситуації	11	+		
	Аргументація, спрямована на заспокоєння громадян щодо поступового подолання кризових явищ	1	+		
	Заклик до об'єднання з іншими політичними силами для подолання негараздів	333333333333333	+++++++		
«Ми» (Спрямованість виступів на себе, свою політичну силу і своїх прихильників)	Самопрезентація політика	1111111111	+++++++	11111	+
	Агітація за свою політичну силу (схвалення, підтримка, позитивне оцінювання)	333333333333333	+++++++	31123	+++
	Спонування своїх прихильників до спільних дій	1	+	333333333333333	+++++++
	Намагання утримати (або повернути) владу	1		1	
	Відкидання критики опонентів				
	Самовиправдовування Самокритика				
«Вони» (Спрямованість виступів на опонентів)	Критика своїх опонентів			3111333333333	+++++++
	Висування конкретних звинувачень опонентам			1	
	Викриття опонентів				
	Ідеологічно-світоглядне розмежування з опонентами			1111111111111	+++++++
	Дискредитація опонентів				
	Відкрите протистояння з опонентами Залякування опонентів				

Виступи Ю. Тимошенко		Виступи В. Юценка		Виступи В. Януковича	
Бали	«+» або «-»	Бали	«+» або «-»	Бали	«+» або «-»
2232112231133	+++++	3333333333333	+++++	1	+
1112111211112	+++++	1111211	+++++	11121111	+++++
3333333333333	+++++	33111	++++	11111133	+++++
1				111111121	+++++
				1111	++
1111222211111	+++++	112	++	1121	++
111121112	+++++	113	+	1111	++
3211111111211	+++++	1311122111	+++++	112113	++++
12231111112	+++++	11121	++++	11111	+++
				111211111	+++++
223312312331	+++++	3333333333333	+++++	312	+++
3333333333333	+++++				
1	+			2	
3333333333333	+++++	1122112311	+++++	112113111131	+++++
3333333333333	+++++	3	+	1113111131	+++++
1113312	+++++	1	+	31112	++++
133121112	+++++	3333333333333	+++++	3333333333333	+++++
32111321111	+++++	1	+		
1112112	+++++	211	++	3333333333333	+++++
133	++	3111321	+++++	11131111	+++++
				1	

Результати інтен-аналізу дозволили виявити певні закономірності. 1. Комунікативна складова іміджу В. Ющенка характеризується наявністю таких інтенцій, як підкреслення своєї стурбованості долею Батьківщини, пропонування нових шляхів виходу з кризової ситуації, намагання утримати (або повернути) владу, пропонування нових шляхів виходу з кризової ситуації (звукосмислових опор за цією інтенцією більше, ніж у інших політиків, хоча вони є і у Ю. Тимошенко), самопрезентація політика. 2. Для П. Симоненка характерні інтенції прагнення збудити недоволення громадян, звернення уваги виборців на негаразди в суспільстві та державі, спонування своїх прихильників до спільних дій (інтенція більш виражена, ніж у всіх політиків), критика своїх опонентів (така інтенція наявна і у В. Януковича), ідеологічно-світоглядне розмежування з опонентами (не дуже виражена інтенція, але багато звукосмислових опор). 3. У мовленні В. Януковича наявні наступні інтенції та звукосмислові опори: звернення уваги виборців на негаразди в суспільстві та державі (багато чітко виражених звукосмислових опор за цією інтенцією), самопрезентація політика (багато звукосмислових опор), намагання утримати (або повернути) владу (які у В. Ющенка), критика своїх опонентів (які у П. Симоненка). 4. В. Литвин відрізняється від інших чотирьох політичних лідерів наявністю в структурі його мовлення таких інтенцій як: обережне, невизначене ставлення до поточної ситуації та діючих осіб (єдиний із всіх), заклик до об'єднання з іншими політичними силами для подолання негараздів (лише у нього), агітація за свою політичну силу (схвалення, підтримка, позитивне оцінювання). 5. Ю. Тимошенко за результатами експертних оцінок властиві інтенції підкреслення своєї стурбованості долею Батьківщини (трошки менш виражена інтенція, чим у Ющенка, але звукосмислових опор стільки ж), прагнення розширити коло своїх прихильників (виражена більш ніж у інших, та багато звукосмислових опор), також багато звукосмислових опор за інтенціями: а) презентація або апелювання до своєї програми, б) інформація про поточну ситуацію в країні, в) аналіз і оцінювання поточної ситуації. Також для Ю. Тимошенко характерні інтенції пропонування нових шляхів виходу з кризової ситуації (хоча і менше виражена, ніж у Ющенка); аргументація, спрямована на заспокоєння громадян щодо поступового подолання кризових явищ (лише у неї, більш немає ні у кого з політиків);

а також самопрезентація політика (більш виражена інтенція, та більше звукосмислових опор за нею); агітація за свою політичну силу (схвалення, підтримка, позитивне оцінювання) (також сильно виражена інтенція та багато опор, як і у В. Литвина); і відкидання критики опонентів.

Як бачимо, комунікативна складова іміджу Ю. Тимошенко більше насичена різноманітними інтенціями та розвиненими звукосмисловими опорами. Ці звукосмислові опори та інтенції є більш позитивно забарвленими, ніж інтенції Януковича та Симоненка. Інтенції, що мають місце в структурі комунікативної складової іміджу Ющенка, також мають переважно позитивне формулювання.

Отже, за результатами експертних оцінок вербальних характеристик промов політиків, виявлені відмінності між наповненням комунікативних складових політиків. І виявилось, що у Ю. Тимошенко, голос якої оцінюється експертами-фонологами вище, ніж голоси інших політиків, вербальні характеристики є різноманітними та чітко вираженими, на відміну від В. Ющенка, В. Литвина, П. Симоненка та В. Януковича. Тому, на основі таких результатів інтен-аналізу можемо підтвердити гіпотезу про те, що голос політика високо оцінюється реципієнтами при наявності чітких інтенціональних патернів і достатньо виражених звукосмислових опор у мовленні, які забезпечують виразність і зрозумілість політичної комунікації.

1. *Авер'янова Н. М.* Образотворче мистецтво як чинник національного виховання особистості (українознавчий аналіз). Автореферат дис. ... канд. філос. н. – К., 2007. 2. *Аршинов В., Севирский Я.* От смыслопорождения к смыслопорождению // Вопросы философии. – 1992. – № 2. – С. 150. 3. *Бєбїк В. М.* Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг. – К., 2001. – С. 32–39. 4. *Васильюк Ф.* Структура образу // Вопросы психологии. – 1993. – № 5. – С. 5–19. 5. *Выготский Л.* Мышление и речь. – 5 изд., испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 351 с. 6. *Лекторский В.* Субъект. Объект. Познание. – М., 1980. – С. 189. 7. *Леонтьев А.* Избранные психологические произведения: В 2-х т. – Т. 2. – М.: Наука, 1983. – С. 237. 8. *Леонтьев Д.* Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 487 с. 9. *Лотман Ю.* О семиосфере // Избр. статьи: В 3-х т. – Т. 1. – Таллин: Александра, 1992. – С. 16–17. 10. *Павлова Н. Д.* Новые направления исследований в психологии речи и психолингвистике // Психологический журнал. – 2007. – Т. 28. – № 2. – С. 19–30. 11. *Попцов О.* Хроника времен «царя Бориса». Россия. Кремль. – М., 1996. 12. *Рубинштейн С.* Основы общей психологии. – СПб: Питер, 1999. – 720 с. 13. *Франкл В.* Человек в поисках смысла / Пер. с англ. и нем. Под ред. Л. Гозмана и Д. Леонтьева. – М.: Прогресс, 1990. – 366 с. 14. *Юнг К.* Архетип и символ / Сост. и вступ. ст. А. Руткевича. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.

Надя Лобнер, Максим Зубарев

Политические стратегии благотворительных негосударственных организаций в борьбе с беспризорностью в Украине

У статті аналізується проблематика інституціоналізації недержавних структур з боротьби з безпритульністю дітей і підлітків в Україні.

In the article the problem of establishing of non-government structures in the struggle with the homelessness of children and teenagers in Ukraine is analyzed.

Исходным пунктом данного исследовательского проекта стала проблематика институционализации негосударственных структур по борьбе с беспризорностью детей и подростков в Украине. В этом секторе по-прежнему доминируют крупные интернаты, хотя практика однозначно доказала, что при такой форме воспитания дети не могут развивать достаточные способности, необходимые для самостоятельной и полноценной жизни в современном

украинском обществе. Хотя небольшие структурированные по семейному типу интернаты могли бы создать более подходящие условия для целостного развития детей и подростков, а также обеспечить реальную целенаправленную помощь в этом вопросе. Но от украинских чиновников по этой проблеме исходят только робкие импульсы. До сих пор лишь немногим негосударственным организациям (НГО) удалось институционализировать новые струк-